

MITSKO IN STEREOTIPNO V SLOVENSKEM POGLEDU NA ZGODOVINO, Zbornik 33. zborovanja Zveze zgodovinskih društev Slovenije, uredili : Matija Ferenc i Branka Petkovšek, Ljubljana, 2006., str. 369

U zborniku je objavljeno 30 referata održanih na 33. skupu slovenskih povjesničara u Kranju 2006. godine. Središnja tema skupa bilo je predstavljanje problematike pojavnosti mitova i stereotipa koji su u javnosti često rašireniji od stručnih ocjena povjesničara.

Milan Zver, slovenski ministar za školstvo i sport, u svom pozdravnom govoru koji je u Zbornik prenijet kao uvodni tekst, upozorio je na značajan problem duboko ukorijenjenih mitova i stereotipa s kojima se historiografija često suočava. Stoga je važno da povjesničari neprestano unose nova saznanja u nastavni plan i program. Analizirajući diskurs europskih povjesničara u školskim udžbenicima, ministar je posebno izdvojio sve veći značaj koji se daje nacionalnoj historiji. Zver je završio uvodni govor izrazivši nadu da će skup pomoći i nastavnicima povijesti da u svoje učionice unesu nova saznanja prikupljena na ovom skupu.

Objavljeni referati problematiziraju ustaljene teme slovenske povijesti, od srednjeg vijeka do kraja 20. stoljeća, te analiziraju odnos slovenske historiografije prema njima.

Mirjana Žibert, Monika Rogelj, Peter Štih, Janez Mlinar, Rolanda Fugger Gremadnik, Marjan Toš i Stanislav Južnič bave se učestalim pogrešnim percepcijama u slovenskoj medievistici, od lokalne historije grada Kranja, Karantanije (kao "države karantanskih Slovenaca"), do često

obrađivane teme grofova Celjskih i njihove uloge u regiji.

Prikaz razvoja slovenske historiografije u zapadnoeuropskim okvirima daje Peter Vodopivec, koji pri tom detektira glavne zablude slovenskih povjesničara. Općenitim pitanjima vezanim uz mitove i stereotipe u historiografiji bavi se i Marko Štepec koji posebnu pozornost daje pitanju povezivanja historiografije i oblikovanja nacionalne svijesti, te s tim povezanim problemima marginalizacije na primjeru slovenskog antisemitizma.

Najveći dio autora u Zborniku obrađuje teme iz dvadesetog stoljeća, među njima većina ih se bavi komunističkom prošlašću i suvremenom slovenskom poviješću. Autori analiziraju uobičajene predodžbe o komunističkoj djelatnosti, od ilegalnih aktivnosti tridesetih i četrdesetih godina dvadesetog stoljeća, te ratnim i poslijeratnim aktivnostima. Detaljno sagledavajući probleme iz različitih kuteva i s objektivnim odmakom, autori detektiraju problematične točke slovenske povijesti dvadesetog stoljeća, te ih analiziraju i osvjetljavaju.

Kontroverznom temom masovnih smaknuća hrvatskih vojnika i civila, te značajem tih zločina u slovenskom društvu u drugoj polovici dvadesetog stoljeća bavi se Alojzij Pavel Florjančič u tekstu *Nomen est omen. O povojnem poboju hrvaških beguncev v Crngrobu – stereotip o ustaših*. Autor opisuje sudbinu nekoliko stotina Hrvata, uglavnom civila stradalih u okolici Škofje Loke. Na tom području evidentirano je nekoliko masovnih grobnica, od kojih je jedna u Crngrobu. Na primjeru crngrobskih zločina i poslijeratnog odnosa lokalnog stanovništva prema ubijenima, koje su nazivali zajedničkim imenom

– “ustaši”, autor prikazuje stereotipni odnos prema hrvatskim poratnim žrtvama u Sloveniji. Florjančič se bavi i odnosom suvremene slovenske vlasti prema stradalima. Od ustanovljivanja Komisije za utvrđivanje i uređivanje grobnica, istraživanje poratnih borbi i drugih nepravilnosti (*Komisija za ugotavljanje in urejanje grobišč, raziskovanje povojnih pobojev in drugih nepravilnosti*) grobnice u okolici Škofje Loke su obilježene i registrirane. Autor ističe kako su u Sloveniji do 2000. godine masovne grobnice obilježene sa 156 ploča s imenima žrtava, no na području Škofje Loke one ni do danas nisu postavljene. Florjančič naglašava da se čak i danas na tom području nerado govori o (po)ratnim događajima i tamošnjim grobnicama. Govoreći o prikrivanju zločina ističe široke strukture društva koje su morale biti upletene: od samih likvidatora, ljudi koji su se okoristili imovinom žrtava, policije, vojske, Službe državne sigurnosti, sudstva, do lokalnih odbora, šumara i drugih pojedinaca. Kronološki prateći događaje, autor identificira neka imena i okvirni broj žrtava u Crngrobu. Također, naglašava kako među stotinu ubijenih nije bilo visokih dužnosnika NDH. Naime, njih petnaestero je s ovog područja promptno odvedeno u Zagreb (među njima bili su Budak, Mandić i Makanec).

Za trajanja druge Jugoslavije često se javljalo uvjerenje da su neke republike iskorištavane od strane drugih. Kako nisu postojale analize koje bi te tvrdnje potvrdile ili odbacile, napetosti i nezadovoljstva unutar federacije dodatno su jačala. Od 1996. javljaju se studije koje su na osnovi kompleksnih podataka i analiza osvijetlile ova pitanja. Ovu kontroverznu i zanimljivu temu istražuje Zoran Jovičević u tekstu *Jugoslavija, Srbija in Slovenija 1980. – 1990. Kdo je koga izkorisčal? Opredelitev problema*. U namjeri da identificira problem, autor zaključuje kako su gospodarske okolnosti bile važan faktor nezadovoljstva koji je utjecao na nastajanje

“ekonomskog i političkog nacionalizma”. Kao povijesni okvir određuje osamdesete godine dvadesetog stoljeća, kada dolazi do eskalacije problema. Velike teškoće prema Jovičeviću nastupaju nakon donošenja Ustava iz 1974. godine, koji je uveo samoupravljanje i načelo dogovora te doveo do razmrvljenja gospodarstva i snaženja birokracije. “Dogovorna ekonomija”, koja je stavljala socijalistička načela ispred zakonitosti tržišta, uzrokovala je krize koje se u prvo vrijeme još nisu jako osjećale jer se, zahvaljujući kreditima, prividno održavao razmjerno visok standard. Nakon smrti Josipa Broza nastupa gospodarska kriza koju je savezno vodstvo pokušavalo zaustaviti uvođenjem raznih reformi te stabilizacijskih, antiinflacijskih i drugih programa koji, zaključuje autor, nisu uspijevali jer partija nije bila spremna na krupne promjene. Jovičević zatim nastavlja s općenitim osvrtom na centralizam i unitarizam u Srbiji nasuprot korjenitim promjenama i demokratskim gibanjima u Sloveniji. Dolaskom reformnih snaga na vlast u Sloveniji kulturni i ekonomski konflikti prešli su na političku pozornicu. U drugom dijelu rada autor se koristi novijim publikacijama temeljenim na kompleksnim podacima, te predstavlja dva tipa jugoslavenskog gospodarstva: južni i sjeverni. Glavne uzroke konflikata vidi u činjenici da je Jugoslavija bila gospodarski i društveno heterogena. Razvojni su ciljevi podrazumijevali održavanje autarkičnog gospodarskog modela koji je tražio koncentraciju sredstava i vanjsko zaduživanje. Najveći konflikti među republikama vodili su se oko Fonda za nerazvijene, iz razloga što se novac trošio na gospodarski neopravdane projekte i politički motivirane investicije. S druge strane, dvije najrazvijenije republike, Hrvatska i Slovenija isplaćivale su velike svote nad kojima nisu imale nikakvu kontrolu. Nerazvijene su pak republike optuživale Zagreb i Ljubljanu za razvijanje kolonijalnog gospodarstva, temeljenog na dobivaju jeftine energije i sirovina iz nerazvijenih

republika. Autor na kraju zaključuje da je iz tih konflikata nastao spor koji se ni danas ne može riješiti, jer je nemoguće utvrditi tko je koga doista iskorištavao.

Suvremenom slovenskom poviješću, temama vezanim uz tranzicijsko, postkomunističko razdoblje bave se Egon Pelikan, Matjaž Klemenčič, Rosvita Pesek i Andrej Hozjan. Autori analiziraju osjetljivi trenutak prelaska iz jednog u drugi sistem i mnogim zabludama koje su tada nestale, ali i onima koje su tek nastale.

Branimir Brgles

Hrvatska politika u XX. stoljeću, urednik Ljubomir Antić, Matica hrvatska, Zagreb, 2006., str. 491

U travnju 2004. održan je u organizaciji Matice hrvatske znanstveni skup na kojem se raspravljalo o problematici hrvatske politike u dvadesetom stoljeću. Gotovo sav materijal s tog skupa objavljen je 2006. godine u izdanju Matičine *Biblioteke XX. stoljeće*. Objavljeni tekstovi vrlo su raznolikog sadržaja i kvalitete. Postoje znatne oscilacije u vrijednosti pojedinih tekstova, a ima ih i u tumačenju određenih povijesnih problema.

U *Proslavu* (str. 7) Ljubomir Antić iznosi osnovne podatke o znanstvenom projektu *XX. stoljeće* kojeg je 2003. godine pokrenula Matica hrvatska. Cilj projekta jest analiza proteklog stoljeća uz pomoć niza znanstvenih skupova. Tema prvog skupa bila je *Politika u XX. stoljeću*, a namjera da se “temeljitim prosudbama pojedinih isječaka” analizira hrvatska politika u dvadesetom stoljeću. Uvodničar je smatrao važnim napomenuti da je rasprava na tom, prvom i zasad jedinom, skupu ostala u okvirima akademske rasprave, premda se govorilo i o “najosjetljivijim temama” kao što su fašizam, antifašizam, ratne žrtve, Srbi u Hrvatskoj, Nezavisna Država Hrvatska, jugoslavenstvo

itd. Time se uspješno dokazalo da se i o takvim temama može razgovarati tolerantno i odgovorno, ustvrdio je Antić.

Prvi je tekst Nikše Stančića, *Nacionalna integracija u 19. i 20. stoljeću: ritmovi, ideologije i politika* (str. 9 – 34). U prvom dijelu teksta autor daje vremenske i prostorne okvire svoje teme. Hrvatsku smješta na periferiju europskog modernizacijskog procesa, što značajno obilježava njezin razvoj u 19. i 20. stoljeću, kada se oblikuje građansko društvo. Pišući o “Periodizaciji hrvatske povijesti” Stančić prosuđuje “gledajući unazad”, iz pozicije 21. stoljeća. Na taj način autor promatra proces nacionalne integracije u dugotrajnom vremenskom periodu, dakle kao proces dugog trajanja. Razmatrajući markacijske događaje u prošlosti, zaključuje da se nakon 1989. prijelomni događaji nižu sve ubrzanije, spominjući pritom vlastita iskustva i propitkivanja o procesima povijesnih kontinuiteta i diskontinuiteta. Kao posljednju veliku prekretnicu u hrvatskoj povijesti identificira pregovore s Europskom unijom, odnosno mogući ulazak u novu državnu zajednicu. Ovu markaciju u periodizaciji uspoređuje s drugima u proteklom stoljeću – 1918., 1945., 1990. Promatrajući nacionalna integracijska kretanja u 19. i 20. stoljeću, te suvremene okolnosti mogućeg ulaska Hrvatske u Europsku uniju, autor te događaje promatra kao zaokruženu povijesnu cjelinu. Stančić zatim prenosi različito poimanje nacije u zapadnoj te srednjoj i jugoistočnoj Europi. Na Zapadu se nacija poima kao politička zajednica, što je omogućilo da se različiti gospodarski, društveni i kulturni interesi politički artikuliraju. U zemljama Zapada temeljni sukobi u 19. i 20. stoljeću nisu imali karakter nacionalnih sukoba, nego politički artikuliranih sukoba različitih interesa pojedinih slojeva i grupa. U zapadnoj Europi nacija se shvaća kao politička zajednica ravnopravnih građana bez obzira na njihovu društvenu, etničku, vjersku ili neku drugu pripadnost.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Godina LX
Zagreb 2007.

UDK 93/99

ISSN 0351-2193

Historijski zbornik, god. LX, str. 1-401, Zagreb 2007.

Izdavač

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Suizdavač

Srednja Europa, d.o.o.

Redakcijski odbor

Slaven Bertoša, Mirjana Gross, Tvrko Jakovina

Ivan Kampuš, Franko Mirošević, Ivica Prlender

Tomislav Raukar, Petar Strčić

Glavni i odgovorni urednik

Ivica Prlender

Članci i rasprave iz časopisa *Historijski zbornik* su referirani u publikacijama:

ABC Clio

Historical Abstracts

America: History and Life

Adresa uredništva

Društvo za hrvatsku povjesnicu, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 10000 Zagreb, I. Lučića 3, Hrvatska

Časopis izlazi jednom godišnje

Objavlјivanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH

Grafička priprema i tisak:

Ibis-grafika, IV Ravnice 25, Zagreb